

Koncepce rozvoje Ústavu Dálného východu FF UK v Praze

Jan Sýkora

Obecná východiska

Ústav Dálného východu je nositelem šedesátileté tradice tzv. orientalistických studií na filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Člení se na seminář čínských a vietnamských studií, seminář korejských studií a seminář japonských studií. V současné době je jediným akademickým pracovištěm v České republice, které poskytuje komplexní vzdělání v oborech sinologie, vietnamistika, koreanistika a japonská studia; společně s dalšími akademickými a vědeckými pracovišti se podílí na základním i aplikovaném výzkumu v oblasti jazykovědné, literární, historické a částečně i společensko vědní.

Z důvodu teritoriální členitosti a oborové rozmanitosti je zdánlivě obtížné hledat jednotnou (jednotící) koncepci výuky a vědecké práce, která by bezezbytku odpovídala potřebám všech seminářů sdružených v základní součásti. Častokrát totiž dochází ke směšování studijního oboru, jehož náplň je dána akreditací, se seminářem, který představuje nejnižší administrativní jednotku, v jejímž rámci se uskutečňuje pedagogická a vědecko výzkumná činnost. Jestliže studijní obory jsou z větší části samostatné, autonomie jednotlivých seminářů nemá ve svých konečných důsledcích valného smyslu, neboť v regionu tak hustě propleteném vzájemnými kulturními vazbami, nelze žádný jev studovat izolovaně. Východiskem mé koncepce je proto vnímání Ústavu Dálného východu jako jediného vnitřně provázaného celku a nikoli jako prostého souhrnu samostatných seminářů. Veškeré aktivity – ať již pedagogické či badatelské – by se měly v ideálním případě propojovat či přinejmenším doplňovat. Při takovémto přístupu pak není nutné ani žádoucí rozlišovat jednotlivé semináře podle velikosti, významu či počtu studentů a pedagogů, neboť každý seminář má svoji nezastupitelnou roli. Ředitel Ústavu Dálného východu by měl proto vystupovat především v roli moderátora, který vytváří prostředí pro pedagogickou činnost jednotlivých seminářů, a koordinátora společných aktivit, včetně činnosti výzkumné a badatelské. Základním posláním ředitele má být rozvoj ústavu jako celku, a nikoli prosazování partikulárních zájmů některého ze seminářů.

S vědomí výše uvedených východisek předkládám následující koncepci rozvoje Ústavu Dálného východu v oblasti pedagogické, vědecko výzkumné, personální, finanční a organizační.

1. Pedagogická činnost

Nehledě na postupný přechod Univerzity Karlovy na model výzkumně orientovaného pracoviště (*research university*), zůstává výuka stále ještě naší hlavní činností. V souladu s vývojem situace ve vysokém školství je třeba respektovat a systematicky rozvíjet tříступňovou formu studia – studium bakalářské, navazující magisterské a doktorské.

Nezbytným předpokladem životaschopnosti jednotlivých studijních oborů je jejich řádná akreditace. Tuto podmínku splňují v podstatě všechny obory; jedinou výjimkou je studijní obor etnologie se specializací vietnamistika (dvojborového magisterského studiu končí akreditace v roce 2008. Všechny studijní obory (s výjimkou studijní obor etnologie se specializací vietnamistika) jsou akreditovány jako obory filologické. Zkušenosti posledních let však ukazují, že pro značnou část posluchačů je příslušný jazyk nikoli jen předmětem jejich studia, ale častokrát spíše nástrojem ke studiu literární teorie, starších i moderních dějin, současných společenských jevů v oblasti politické, ekonomické, sociální atd. V některých oblastech (filologie, literární teorie, předmoderní dějiny) jsou naše odborné znalosti na vysoké úrovni, v jiných (soudobé dějiny, aktuální společenské dění) jsou omezeny profesním zaměřením stávajících akademických pracovníků.

Jedním ze způsobů, jak překonat tato omezení a nabídnout studentům všech forem studia pestřejší paletu studijních předmětů, je podnikat systematické konkrétní kroky směřující k užší provázanosti

a) mezi jednotlivými studijními obory v rámci Ústavu Dálného východu (např. v bloku povinně volitelných či volitelných přednášek/seminářů nabídnout větší škálu mezioborových předmětů typu Myšlení Dálného východu);

b) s jinými základními součástmi FF UK (např. s Katedrou pomocných věd historických přednášky o japonské diplomacie, s Ústavem světových dějin blok přednášek o aktuálních problémech moderních a soudobých dějin zemí východní Asie, s katedrou religionistiky četba a interpretace buddhistických textů, s katedrou filmové vědy cyklus přednášek o japonském filmu atd.);

c) s pracovišti na jiných fakultách v rámci UK, především s fakultou sociálních věd UK (ve vazbě na připravovaný magisterský program Pacifická studia na Institutu mezinárodních studií FSV UK).

Budoucnost ústavu spočívá pouze v jeho otevřenosti a schopnosti spolupracovat s jinými odbornými pracovišti, nikoli v upevnování monopolního postavení jakožto centra veškerého „vědění“ o regionu východní Asie. Takovýto otevřený model dnes úspěšně funguje na většině renomovaných světových pracovišt, která se zabývají výukou a studiem problémů zemí východní Asie. Nevidím proto důvodu, proč bychom neměli o jeho naplnění usilovat i my.

Rozvoj jednotlivých seminářů přímo závisí i na míře, v jaké dokážeme vychovat novou generaci odborníků. Nezastupitelnou roli v tomto procesu hraje doktorské studium. Současné podmínky, zejména systém odměňování, však nemotivují doktorandy k plnému studijnímu nasazení. Za hlavní úkol v oblasti doktorských studií považuji:

- nabídnout větší škálu odborných přednášek a seminářů určených primárně pro doktorandy a okrajově pak i pro pokročilé studenty magisterského studia;
- zkvalitnit odbornou úroveň doktorského studia cestou zvýšení podílu hostujících profesorů zejména z partnerských univerzit;
- zvýšit podíl zahraničních doktorandů, kteří přijíždějí na FF UK v rámci programu Erasmus, Erasmus Mundus či v rámci meziuniverzitních dohod; za tímto účelem připravit vybrané přednášky/semináře v anglickém jazyce.

V dlouhodobém výhledu hodlám

- usilovat o výrazné posílení (především personální) těch oborů, které se v posledních letech ocitly spíše na okraji zájmu, jmenovitě mám na mysli studijní obor koreanistika;
- ve spolupráci se zahraničními univerzitami připravit prostředí pro realizaci programů „joint degree“;
- průběžně doplňovat a zkvalitňovat již akreditované studijní programy a uvažovat o možnosti akreditace nových studijních programů buď samostatně nebo ve spolupráci s jinými základními součástmi v rámci filozofické fakulty či celé univerzity.

2. Vědecko výzkumná činnost a mezinárodní spolupráce

Většina členů Ústavu je zapojena do výzkumných záměrů, které jdou napříč základních součástí, či se podílí na vědecko výzkumných aktivitách v rámci mezinárodních vědeckých týmů. V obecné rovině jde proto především o vytváření prostoru (včetně materiálně technických podmínek) pro pokračování již existující vědecko výzkumné

činnosti a o hledání dalších možností zapojení do nových projektů na národní i mezinárodní úrovni.

Konkrétně hodlám podporovat takový systém, který by umožnil

- pravidelné vysílání jednotlivých pedagogů na krátkodobé a střednědobé stáže (v délce maximálně jednoho semestru), aniž by přitom byla narušena pravidelná výuka či snížena její kvalita;
- motivovat zejména mladší členy ÚDLV k rychlejší přípravě jejich habilitačního řízení, například formou čerpání tvůrčího volna;
- organizačně, materiálně a finančně podporovat prezentaci výsledků vědecko výzkumné činnosti, zejména na mezinárodní úrovni;
- ve větší míře využívat přítomnost hostujících profesorů nejen ke zkvalitnění výuky ale i k rozvoji vědecko výzkumné činnosti.

V konečných důsledcích je třeba brát výsledky vědecko výzkumné činnosti (publikace v indexovaných časopisech a odborných periodikách, vystoupení na konferencích, zapojení do mezinárodních vědeckých projektů) jako jedno z rozhodujících kritérií při prodlužování časově omezených pracovních smluv a rekonkurzech na stávající místa.

Pro zvýšení mezinárodní prestiže nejen ÚDLV, ale celé fakulty a potažmo i Univerzity Karlovy hodlám jednat o možnosti uspořádat výroční konferenci Evropské asociace japonských studií (*European Association for Japanese Studies*) v roce 2011 v Praze. Tato konference prestižního evropského sdružení se koná jednou za tři roky a představuje setkáním více jak tisíce předních odborníků z Evropy, Japonska i USA. Hostitelem poslední konference byla v roce 2005 Vídeňská univerzita a příští setkání se bude konat v letošním roce v italské Lecce.

3. Personální politika

Personální zabezpečení ÚDLV se musí odvíjet od konkrétních potřeb jednotlivých studijních oborů a od finančních možností fakulty. S ohledem na nový systém financování základních součástí je třeba urychleně

- zajistit, aby na pedagogických místech působili výhradně odborníci minimálně s titulem Ph.D., kteří mohou působit i jako školitelé postgraduálních studentů;
- navýšit počet pedagogických pracovníků v jednotlivých seminářích (prioritně v semináři korejských studií) tak, aby bylo možné bez problémů zajistit výuku v bakalářském, navazujícím magisterském i doktorskému studiu;

- zvýšit podíl docentů a zajistit, aby na každém oboru byl v záloze minimálně jeden pracovník s perspektivou habilitace v horizontu 3 – 5 let.

Pro zajištění těchto úkolů je třeba přehodnotit dosavadní systém finančního řízení Ústavu Dálného východu a zásadním způsobem posílit podíl mimorozpočtových zdrojů financování.

4. Finanční řízení

Při úvahách o novém systému finančního řízení je nutné oddělit krátkodobá opatření od střednědobého výhledu.

a) krátkodobá opatření

- provést „miniaudit“ finančních zdrojů ústavu z hlediska jejich objemu, struktury a toků s cílem jejich optimalizace a nalezení případných rezerv;

b) střednědobý výhled

- usilovat o navýšení rozpočtových prostředků v závislosti na objemu a kvalitě výstupů jednotlivých oborů i ústavu jako celku;
- zvýšit podíl mimorozpočtových prostředků
 - a) zapojením do programů celoživotního/dalšího vzdělávání
 - b) zapojením do výuky cizojazyčných kurzů realizovaných v rámci programu ECES (ÚDLV jako celek by měl nabídnout v každém semestru jeden až dva kurzy tematicky zaměřené například na duchovní tradice Dálného východu, aktuální problémy soudobých dějin zemí východní Asie a podobně);
- aktivněji usilovat o získání finančních prostředků cestou grantů, které poskytuje GA UK, GA ČR, FRVŠ, program spolufinancovaný Evropským sociálním fondem (Operační program Praha Adaptabilita), IRSES (The Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme) a další;
- intenzivněji se zapojovat do projektů financovaných zahraničními nadacemi (Japan Foundation, Korea Foundation, CCK-ISC, Sasakawa Foundation, JSPS, Suntory Foundation atd.).

Při úvahách o dodatečných zdrojích financování je však třeba mít na paměti, že čistě finanční hledisko by nikdy nemělo zcela zastínit odbornou stránkou. Zapojení do všech výše uvedených aktivit, jakkoli je motivováno efekty ekonomickými, by v konečných důsledcích nikdy nemělo vést ke snížení kvality a odborné úrovně procesů pedagogických či vědecko výzkumných.

6. Organizační stránka

Jakkoli je hlavním posláním Ústavu Dálného východu působit především v oblasti pedagogické a badatelské, nelze odhlédnout od faktu, že zároveň vystupuje jako organizační jednotka fakulty. Koncepce vedení ústavu proto předpokládá realizaci následujících opatření:

a) krátkodobá opatření

- hledat operativní řešení kritického nedostatku prostorů pro výuku i vědeckou práci; v první řadě se pokusit najít rezervy ve stávajícím systému a provést jeho racionalizaci (odepsat a vyřadit nefunkční, nepoužívaná či nepotřebná zařízení a nahradit je vybavením, které je využitelné pro pedagogickou či vědeckou práci);
- zajistit dodržování pracovních, bezpečnostních a hygienických norem na pracovišti, včetně důsledného zákazu kouření ve všech prostorách ÚDLV;
- racionalizovat vnitroustavní informační systém (organizace schůzí, způsob předávání informací a kontroly úkolů);
- zlepšit obraz ÚDLV na veřejnosti (dobudovat webové stránky ústavu, včetně jejich anglické verze, popřípadě verzí v jednotlivých „národních jazycích; zajistit průběžnou aktualizaci zveřejňovaných informací; těsněji spolupracovat s médii);

b) střednědobý výhled

- rozšířit stávající prostorové kapacity ÚDLV buď pronájmem prostor v jiné budově nebo využitím místností v Celetné uvolněných v případě odchodu jiných základních součástí;
- trvale zvyšovat kvalitu pracovního prostředí (pořízení nové ledničky, zajištění pitného režimu zaměstnanců instalací aquabaru apod.)

Závěr

Ústav Dálného východu má dostatečný potenciál k tomu, aby si i nadále udržel postavení špičkového pedagogického a vědeckého pracoviště jak v rámci Univerzity Karlovy tak i v širším, celostátním a mezinárodním kontextu. Aby však ústav dokázal tento potenciál bezezbytku využít, nesmí se zhlížet ve vlastní exkluzivitu, ale musí se naopak otevřít širšímu okolí. Jedině ve spolupráci s jinými pracovišti – jak v čistě „orientalistickými“ tak i „neorientalistickými“ – jsme schopni zajistit našim studentům výuku na nejvyšší úrovni a obstát v akademické konkurenci.

V Praze, 15. 3. 2008